

Stihandlingsplan

Sønderborg Kommune 2012-2017
- Danmarks bedste vandrerutenet

Stihandlingsplan Sønderborg Kommune 2012-2017

- *Danmarks bedste vandrerutenet*

Forord

Sønderborg Kommunes stihandlingsplan gør status og sætter nye mål for planlægningen for naturstier og vandreruter i Sønderborg Kommune op til og i planperioden 2013-2017. Stihandlingsplanen er udarbejdet af stiggruppen i foråret 2012.

/ 2012

Borgmester Aase Nyegaard

Indholdsfortegnelse

Forord	1
Indledning	2
Kommuneplanlægning.....	4
Fakta om naturstier og vandreruter i Sønderborg Kommune.....	5
Vision	6
Målsætning	6
Tids- og handlingsplan.....	6
Lovgivning.....	6
Etablering af nye stier – proces og formidling	7
Fremtidsperspektiver	8
Bilag A Oversigtskort over nuværende og kommende vandreruter	9
Bilag B Oversigtskort over naturstier	10
Bilag C Gendarmstien som del af det europæiske fjernvandrerutenet.	11
Bilag D Oversigt over landsbylaugenes stiønsker. Lokale udviklingsplaner (LUP) 2011.....	12
Bilag E Fakta og Myter om naturstier	13
Bilag F Prioritering og budget for anlæg af naturstier.....	14
Kontakt til afdelinger og ansvarlig for vandre- og naturstier i Sønderborg Kommune	15

Indledning

Adgangen til naturen ad stier og små veje er et velkendt gode, som har afgørende betydning for folks livskvalitet. Ophold og oplevelser i naturen har veldokumenterede gavnlige effekter på både den mentale og fysiske sundhedstilstand hos befolkningen. Muligheden for adgang til det åbne land er en forudsætning for folks forståelse for biodiversitet, landskabsoplevelse og dannelse af deres natursyn. Adgangen til naturen og landskabet har stor betydning for hvor vidt et område er attraktivt for bosætning. En stigende del af befolkningen er rent arbejds- eller ejermæssigt ikke længere knyttet til jorden omkring deres bolig. Det øger behovet for at sikre muligheden for at færdes i naturen.

Sønderborg Kommunes mange og varierede naturstier og vandruter bidrager til at gøre hele regionen attraktiv som turistdestination, og der er fortsat mange udviklingsmuligheder for at udvide og forstærke tilbudene hen over hele sæsonen.

De kulturhistoriske fortællinger, der ligger gemt i landskabet og som formidles via vandruterne og de dertil hørende foldere og informationsmateriale spiller en vigtig rolle i kulturhovedstadsprojektet 2017, hvor mangfoldigheden synliggøres og formidles.

I Sønderborg Kommune har der siden 2007 været nedsat en tværfaglig stiggruppe, der koordinerer og udvikler arbejdet med planlægning, etablering og vedligeholdelse af naturstier og vandruter i kommunen. Stiggruppen har medlemmer fra afdelingerne Natur, Plan og Veje & Trafik.

Alsstien

Kommuneplanlægning

Siden kommunesammenlægningen i 2007 har kommunens arbejde med naturstierne i det store og hele baseret sig på det oplæg, der blev tilvejebragt af sammenlægningsudvalget. Oplæggets hensigtserklæringer blev bl.a. udmøntet i en [turistpolitisk handleplan](#).

Succeskriterierne fra den turistpolitiske handlingsplan 2006:

- Forbedring af tilgængeligheden til eksisterende stier.
- Sammenkædning af allerede etablerede stier ved hjælp af nye strækninger
- Forbedret kortlægning og skiltning af ruter.
- Kommunikationsmateriale om stierne og de oplevelsesmomenter de indeholder.

Den nye kommuneplan der skal gælde for perioden 2013 – 2017 er under udarbejdelse. Byrådets vision, mål og handlinger for den gældende kommuneplan lyder:

Vision

"Det er Byrådets vision, at Sønderborg Kommune sikrer og forbedre tilgængeligheden til naturen, landskabet og kysterne. Det er Byrådets vision, at de rige muligheder for udfoldelse af friluftaktiviteter i Sønderborg Kommune i 2012 er kendt både regionalt, nationalt og internationalt."

Mål

- Bevare veje og stier, som kan bruges til ture ud i landskabet, til skov, fjord og hav.
- Sikre og forbedre mulighederne for et aktivt friluftsliv i Sønderborg Kommune gennem etablering af sammenhængende stisystemer og offentlig adgang til naturen og kystområderne.
- Befolkningens kendskab til kommunens natur, kultur og miljø understøttes i form af etablering af vandreruter, samt at der sker en formidling af information om natur og landskab. Her tænkes blandt andet på kort der formidler hvordan stierne forløber.
- Stierne skal være let tilgængelige og lette at finde, og det tilstræbes, at forbedre faciliteterne langs stierne for deres brugere.
- Anlæg af nye rekreative stier i områder, hvor der i dag er ingen/få stier og at offentlighedens muligheder for at komme ned til kysten udbygges.
- Stier skal anlægges med en bredde og udformning, der er tilpasset deres funktion som f.eks. cykelsti, vandresti eller ridesti.

Handlinger

- Etablere et GIS-baseret stiregister i planperioden. ✓
- Anlægge vandresti fra Alsion til Sottrupskov. ✓
- Anlægge Nybøl Nor stien. %
- Revidere og udbygge stiplanen løbende. ✓
- Anlægge primitive overnatningspladser langs Alsstien ✓

Status

Naturstiprojekter udvikles og afpasses til stadighed på baggrund af politikernes og borgernes ønsker. Efter 5 år er størstedelen af de oprindelige hensigtserklæringer fra den turistpolitiske handleplan samt mål og handlinger fra kommuneplanen nået, hvor det har været muligt og hvor der har været lokal vilje til det.

Fakta om naturstier og vandreruter i Sønderborg Kommune

Naturstierne er ofte græs- eller grusstier eller blot et trampet spor i kanten af marken.

Nye naturstier anlægges som udgangspunkt som ca. 1,5 meter brede grusstier. Stierne er primært tilegnet gående men cykling er de fleste steder tilladt under hensyntagen til fodgængere. Stierne ryddes ikke for sne.

Vandreruterne rummer en lang række sti strækninger, der ikke nødvendigvis er kommunale. Det være sig fx statens stier i skovene og "Spor i Landskabet", der vedligeholdes af private i samarbejde med "Spor i Landskabet". Vandreruterne kan også på visse strækninger forløbe på offentlig strand. Man kan som besøgende derfor forvente stor variation i farbarheden.

Se Bilag A oversigtskort over nuværende og kommende vandreruter
Se Bilag B for oversigtskort over nuværende og kommende vandreruter

Gendarmstien

Gendarmstien er et af områdets stærkeste friluftsbands og er med til at trække besøgende til fra nær og fjern. Ifølge hjemmesiden vandreruter.dk er "Gendarmstien en af Danmarks bedst kendte og mest populære vandreruter". De vigtigste særkender er oplevelsen af det varierede landskab og de historiske vingesus.

Vandreruten er på 74 km og det er planlagt at fortsætte den til Skovby på Sydals. I 2012 etableres strækningen fra Lebølløkke til Skovby i alt 4 km. Strækningen mellem Høruphav og Lebølløkke mangler ind til videre.

Gendarmstiruten indgår i 9 længere afmærkede vandreruter af national/regional betydning ([Dansk Vandrelaug](#)) og er en del af fjernvandrerute E6, som går ca. 5200 km fra Alexandroupolis i Grækenland til Kilpisjärvi i Finland - se bilag C.

Natursti ved Pøl, Sydals

Fakta om naturstier og vandreruter i Sønderborg Kommune

Naturstier samlet længde: 96,5 km

Vandreruter samlet længde: 238 km.

inkl. alternative ruter

Antal naturstier i alt: 73 stk.

Stier:

Græsstier: 24 km

Grusstier: 59 km

Trampestier: 10,4 km

Trampestier i mark: 2,5 km

Udstyr:

Trapper: 15 stk.

Broer: 24 stk.

Plankeovergange/spang: 7 stk.

Kommunale shelters: 3 stk.

Skiltepæle: 300 stk.

Hegn og låger: 9 stk.

Foldere:

26 friluftskort, område- og turfoldere.

25.000 stk. foldere udleveres årligt.

Vision

Sønderborg Kommune skal have Danmarks bedste vandrerrute net.

Målsætning

Målet er, at naturstinettet udbygges og indpasses med de eksisterende stier, så de fremstår som et varieret vandrerutenet, med afpasset plejeniveau og med tilstrækkelige servicefaciliteter undervejs. Det skal være muligt at vandre og overnatte på længere strækninger.

Tids- og handlingsplan

Retningslinjerne og prioriteringen beskrevet i denne stihandlingsplan skal udgøre den overordnede køreplan for fremtidige initiativer på sti området.

Den øvrige planlægning i kommunen, der berører stihandlingsplanen, skal koordineres med planerne heri, så befolkning og turister sikres bedst mulige forhold.

Prioritering af stiprojekter 2012-2017

Årstal	Projekt
2012-2013	Alssundstien Sottrup Skov – Ballebro
2013-2014	* Arnkil – Kær – Ulkebøl Dam – Spang – Verdens Ende
2012-2015	* Sundeved. Kværs, Broagerland, Bækken, Ullerup (ialt ca. 5 km)
2014-2015	Alssundstien Ballebro – Blåkrog
2015-2017	* Nybøl Nor
2016	* Bro – Fynshav 2016
2017	Gendarmstien – Høruphav Lebølløkke

* Sammenfald med lokale sti ønsker - se bilag D.

Se endvidere Bilag F for prioritering og budgetposter for kommende sti projekter og Bilag A for oversigtskort med kommende stier.

Lovgivning

Færdsel

Som udgangspunkt har alle ret til at færdes på veje og stier i naturen og landskabet, uanset hvem der ejer arealet. Denne ret er sikret i [naturbeskyttelsesloven](#). Det er ikke tilladt at hindre adgangen ved skilte, bomme, hegn eller lignende, som kan opfattes som om, det er forbudt at færdes på området.

Når man færdes i det åbne land der særlige "ordensregler", som skal følges. Reglerne er beskrevet nærmere i [Adgangsbekendtgørelsen](#) og er gengivet på Sønderborg Kommunes hjemmeside under Natur og Miljø / Ud i det blå.

Nedlæggelse af visse veje og stier

Hvis man ønsker at nedlægge veje og stier i det åbne land, skal man først skriftlig anmelde det til kommunen.

Følgende veje og stier er i naturbeskyttelsesloven omfattet af en særlig beskyttelse:

- gennemgående veje og stier,
- veje og stier, der fører til naturområder med offentlig adgang, fx skove, strande og udyrkede arealer,

- veje og stier, der fører til særlige udsigtspunkter, kulturminder og lignende.

Kommunen afgør inden for 4 uger efter at have modtaget anmeldelsen, om vejens eller stiens rekreative betydning skal vurderes nærmere. Herefter afgøres det, om vejen må nedlægges.

Etablering af nye stier – proces og formidling

Mål og retningslinjer

Nye naturstier anlægges ud fra følgende overordnede mål:

- at skabe større sammenhængende stisystemer
- at lave sløjfer (mindre rundture) på de større stisystemer
- at lave lokale naturstier i områder med få rekreative muligheder, f.eks. ved at forbinde eksisterende småveje og stier med nye, så der opstår en mindre vandrerute
- at øge adgangen til kysten
- at øge adgangen til øvrig natur

Frivillighedsprincippet

Teknik og Miljøudvalget vedtager at igangsætte arbejdet med etablering af en vandresti ud fra den overordnede prioritering. Kommunes stigruppe tager kontakt til lodsejerne i det berørte lokalområde og indkalder til borgermøde. Forskellige muligheder for stiføring undersøges, og alle berørte lodsejere indgår i dialogen. Etablering af nye stier foretages så vidt muligt efter frivillighedsprincippet og lodsejerne modtager kompensation. Kun hvis det ikke lykkes at lave frivillige aftaler overvejes ekspropriation. Af og til må planer om et natursti projekt opgives, da der kan være enkelte lodsejer på strækningen, der ikke ønsker at afgive jord / tillade adgang. Der er mange bekymringer forbundet med det at åbne op for offentligheden. Problemstillingerne forsøges løst ved at tage hånd om dem undervejs i processen se Bilag E. Frivillighedsprincippet afstedkommer således ofte en ressourcekrævende og langvarig proces.

Lokale aktører

Landsbylaugene er vigtige samarbejdspartnere ved anlæg af nye naturstier i det åbne land. De har et godt netværk og et uerstatteligt lokalkendskab. Ønskerne fra laugene medtages i kommunens prioritering af sti ønsker, og hvor det er muligt indarbejdes løsningsforslag.

Alle registrerede landsbylaug i Sønderborg Kommune skal, hvis de vil søge penge i landdistrikt udvalgets pulje, udfærdige en Lokal Udviklingsplan (LUP) med en vision, strategi og nødvendige handlingsplaner.

Landsbylaug og andre lokale aktører har også selv mulighed for at etablere naturstier. Hvor lokale ønsker til sti projekter harmonerer med kommunens prioritering, kan laugene selv stå for forhandlinger med lodsejere og evt. også for anlægsarbejderne. I en dialog med kommunens stigruppe fastlægges de nærmere krav og betingelser. Sønderborg Kommune kan bistå med oplysninger, kort og retningslinjer undervejs i processen. I Bilag D ses oversigten over sti ønsker fra landsbylaugenes Lokale Udviklingsplaner 2011.

Tinglysning

Når der etableres nye natur stier laves der skriftlige aftaler med de enkelte lodsejere. De bliver tinglyst som en deklaration på de enkelte ejendomme. Jorden bliver således ikke opkøbt men ejes fortsat af lodsejeren. Der udbetales erstatning for tinglysningen til lodsejeren. Tinglysningen sikrer at stien fortsat vil eksistere når ejendommen skifter ejer.

Vedligeholdelse

Sønderborg Kommune står for vedligeholdelse af stien og dens udstyr efter anlæg.

GIS

Alle kommunens vandreruter og naturstier er registreret i et kortbaseret Geografisk Informations System (GIS). Datamodellen indeholder også information om skiltepæle, overnatningspladser, offentlige toiletter, p-pladser, informationstavler, badestrande, fortidsminder, seværdigheder, opholdspladser, indkøbsmuligheder mm. Registreringerne kan ses på kommunens hjemmeside og kommunens interne GIS-system. Registreringerne opdateres løbende efter behov.

Informationsmateriale og formidling

GIS-registreringen af vandreruter og naturstier danner grundlag for et bredt udsnit af tur-og informationsfoldere og Friluftskort. Al materiale distribueres vidt omkring, så det er tilgængeligt på vigtige lokaliteter i hele kommunen. Materialet findes desuden også digitalt på Sønderborg Kommunes hjemmeside under Natur og Miljø / Ud i det blå.

Naturafdelingen er ansvarlig for at opdatere og vedligeholde informationsmateriale.

Afdeling Veje & Trafik er ansvarlig for at opdatere og vedligeholde vejvisningsskilte og pæle, samt den overordnede drift af stier og vandreruter.

Fremtidsperspektiver

Med visionen om Danmarks bedste vandrerutenetværk, placeringen i grænselandet og den storslåede natur giver det Sønderborg Kommune et enormt potentiale for at udvikle vandreturismen.

Mange forskelligartede rekreative udflugtsmål, kan med en øget information udvide både opland, sæson og brugergruppe. Der arbejdes til stadighed hen mod en koordinering på tværs af kommunegrænser og i samarbejde med aktørerne i Grænsetrekanten.

Den nuværende status og de umiddelbare udviklingsplaner skaber sammen med andre initiativer grundlaget for ansøgningen om at blive årets Friluftskommune 2012.

Markedsføringspotentiale

Ifølge en undersøgelse foretaget af VisitDenmark, nævner 84% af de udenlandske og 64% af de danske turister naturen som et helt specifikt motiv for at holde ferie i Danmark.

Vandreruteturisme har mange udviklingspotentialer og kan bl.a. omfatte følgende temaer:

- Vejkirke / Pilgrim
- Handicap
- Børn
- Hunde
- Gastronomi.
- Lokale produkter

Grænsetrekanten er et Interregionalt EU projekt, hvor grænskommunerne Aabenraa, Flensborg og Sønderborg har forpligtet hinanden på en række samarbejdsområder.

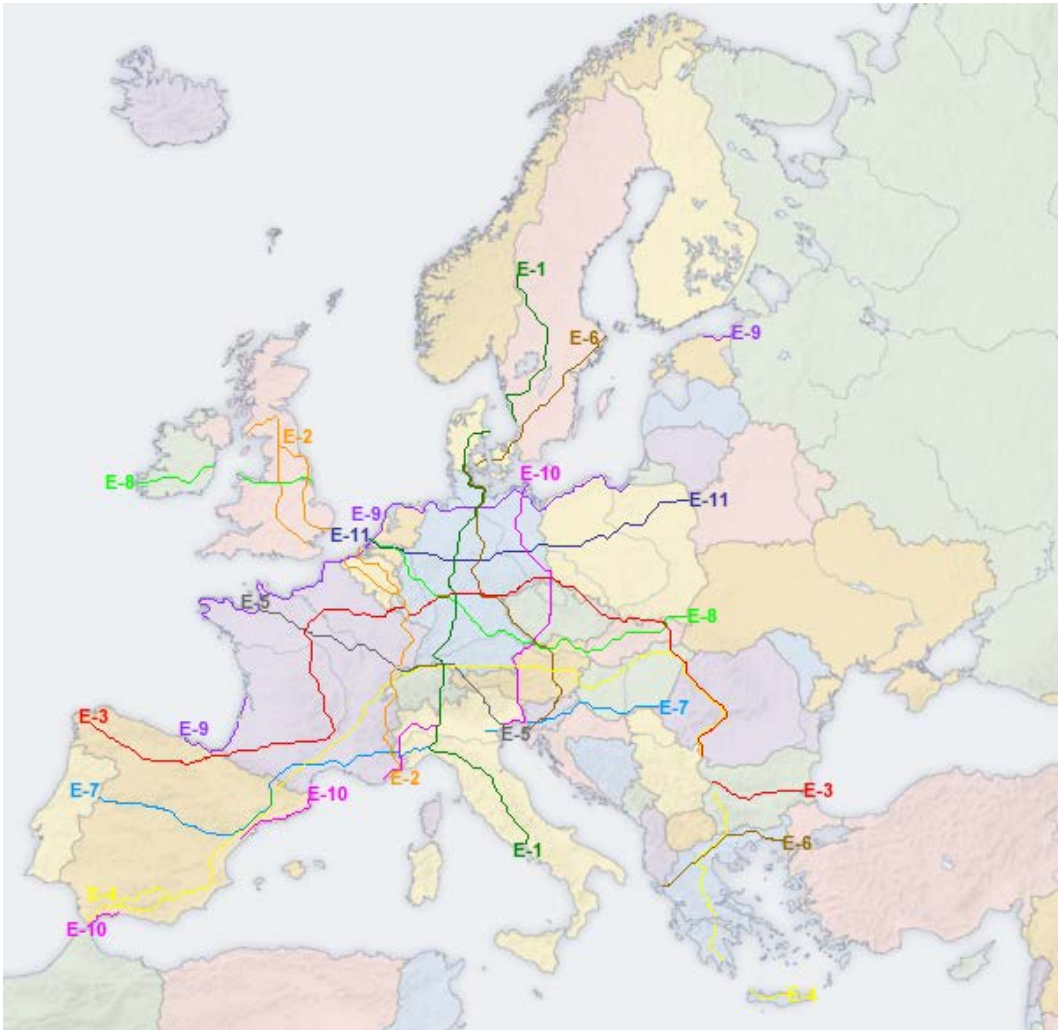
Bilag A Oversigtskort over nuværende og kommende vandreruter

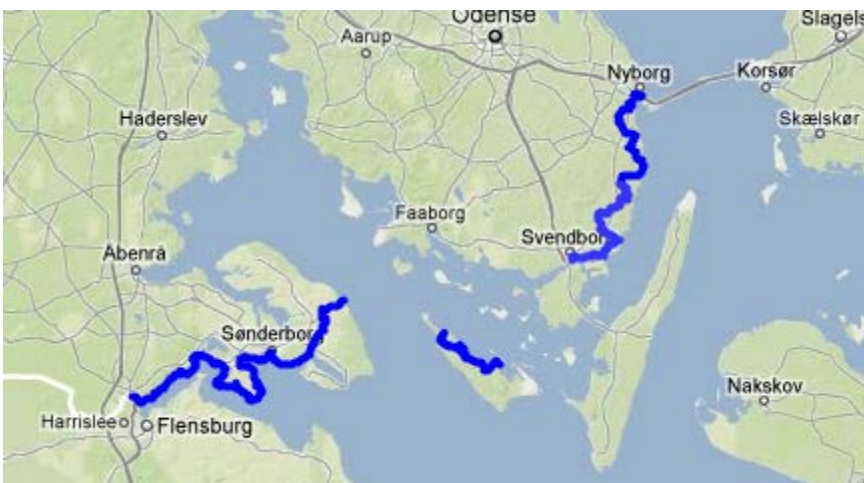
Bilag B Oversigtskort over naturstier

Bilag C Gendarmstien som del af det europæiske fjernvandrerenet.

Oversigt fra Wikipedia <http://da.wikipedia.org/wiki/Fjernvandreveje>

Gendarmstien og rute E6 i Syddanmark. Fra Dansk Vandrelaug www.dvl.dk

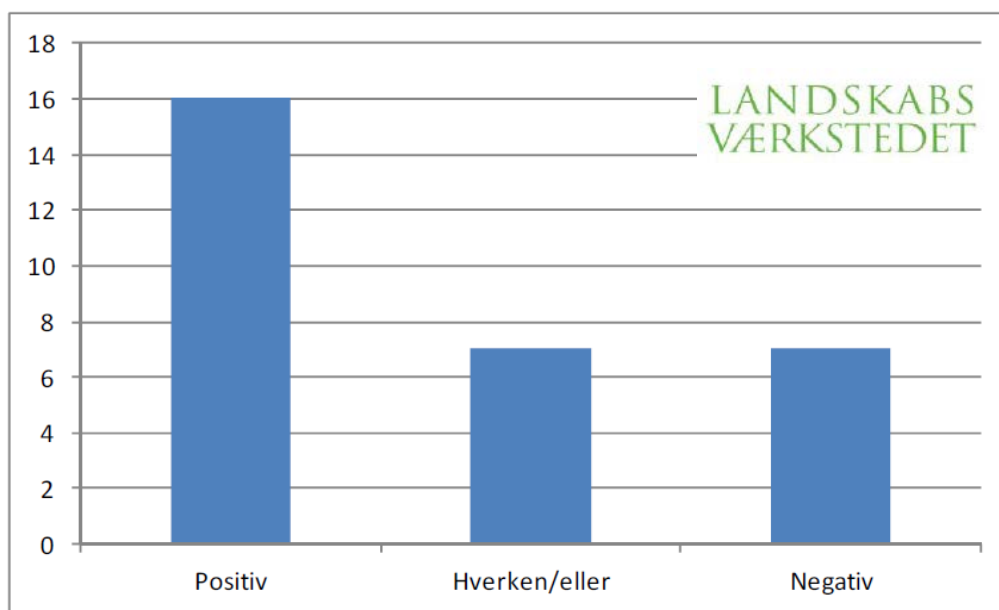
Bilag D Oversigt over landsbylaugenes stionsker. Lokale udviklingsplaner (LUP) 2011

Landsbylaug med LUP	Sti ønsker
Adsbøl	Sti til Gråsten langs vandet Sti til Nybøl langs vandet Stisystem med eksisterende kirkesti udbygges
Avnbøl-Ullerup	Sti til og i Avnbølsned.
Dynt-Skelde-Gammelgab	
Elstrup/Elstrupskov	
Holm	Sti 1: Fra Holm til Dyvig. Er under planlægning. Sti 2: Trampesti fra Dyvig Badehotel til Farresdam. Sti 3: Trampesti fra Brushøjvej til Nørreløkkevej.
Hundslev-Almsted-Notmark	Sti fra byerne til Almsted Lyng. Sammenhæng i stier. Stinet nord for byerne.
Ketting	Natursti fra Ketting til Ketting Nor
Kær Halvø	Sammenbinding og udvikling af sti forbindelser
Lysabild	Udkigstårne og stisystemer
Mommark	Stisystem skal udbygges. Ønskes stisystem skal være tilgængeligt for vandrere med særlige behov. Der skal etableres udsigtspunkter med grill.
Oksbøl	Flere stier og primitive teltpladser
Stolbro	Uspecificeret ønske om stiudbygning
Svenstrup	Sti fra Ugebjergtoften og til skolen Sti fra Voldgade til Vetertoften Sti fra Bærensmølle til Svenstrup Kirke Genskabe togstrækning Svenstrup- Stevning som sti.
Østerholm	

Bilag E Fakta og Myter om naturstier

Når der etableres nye stier vil der typisk være behov for at inddrage arealer, der har været anvendt til noget andet. Det ligger i sagens natur, at en ny sti vil åbne op for færdsel på steder, som før var forbeholdt ganske få. Når lodsejere skal give tilladelse til etablering af en sti over deres ejendom opstår der typisk en del usikkerhed og bekymring for, hvad projektet udvikler sig til.

Nogle af de helt store bekymringer drejer sig om afgrødeskader, støj og affald i naturen. En undersøgelse foretaget af firmaet Landskabsværkstedet for Friluftsrådet af lodsejernes holdninger til nye stier og brugen af dem, når de er i brug afslører, at de involverede lodsejere overvejende er positive over den nye sti. Generelt var de fleste involverede lodsejere mere positive efter stiens etablering. Der var dog ét problem,

Figur 1 Oversigt over lodsejeres holdninger til stien efter etablering.

som trak i den stik modsatte retning og det var "løse hunde". De fleste brugere bryder sig ikke om at møde løse hunde og det er et stort irritationsmoment når aftalte regler ikke overholdes. Det er vigtigt med stor lokal opbakning omkring stiens regelsæt. Det er en forventning, at hvis ejerskabet øges vil flere have forståelse og respekt for de aftalte spilleregler.

Bilag F Prioritering og budget for anlæg af naturstier

Anlæg omfatter etablering af belægning, skiltning og servituterstatning.

Anlægsudgifterne er anslået og kun vejledende. Inden opstart af det enkelte stiprojekt udarbejdes et deltageret budget.

PROJEKT/ÅR	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gendarmstien; Lebøl Skovby 2012	¹ 600.000					
Alssundstien Sottrup Skov – Ballebro 2012/2013		550.000				
*Arnkil – Kær – Ulkebøl Dam – Spang – Verdens Ende 2013/2014		300.000	426.000			
*Stier i Sundeved. Kværs, Broagerland, Bækken, Ullerup (i alt ca. 5 km) 2012/2015		220.000	220.000	220.000		
Alssundstien Ballebro – Blåkrog 2014/2015			100.000	124.400		
*Nybøl Nor 2015/2017				300.000	300.000	244.800
*Bro – Fynshav 2016					475.200	
Gendarmstien; Høruphav - Lebølløkke 2017						356.400
Opsummering	¹600.000	1.070.000	746.000	644.400	775.200	601.200

* Sammenfald med lokale sti ønsker. Se bilag D.

¹ Overført fra budget 2011

Anslået 50 % af nye vandreruter skal anlægges som natursti.

Anslået gennemsnitligt driftsbudget pr. år. pr. natursti: 20.000kr. ex. moms

Landskabet omkring Mjels - natursti på lokal vej

Kontakt til afdelinger og ansvarlig for vandre- og naturstier i Sønderborg Kommune

Naturafdelingen	natur@sonderborg.dk	88724084
Planafdelingen	planafdeling@sonderborg.dk	8872 5592
Veje & Trafik	Teknik-VejeogTrafik@Sonderborg.dk	88725620

Er der problemer med stinettet er du velkomment til at benytte den digitale løsning "[Gi et praj](#)" på Sønderborg Kommunes hjemmeside www.sonderborgkommune.dk

www.sonderborgkommune.dk

Sønderborg Kommune
Rådhusvej 10
6400 Sønderborg
T 8872 6400
F 8872 6402
post@sonderborg.dk

Mandag-Onsdag 10-15
Torsdag 10-17
Fredag 10-14